

Tomislav Ilievski:

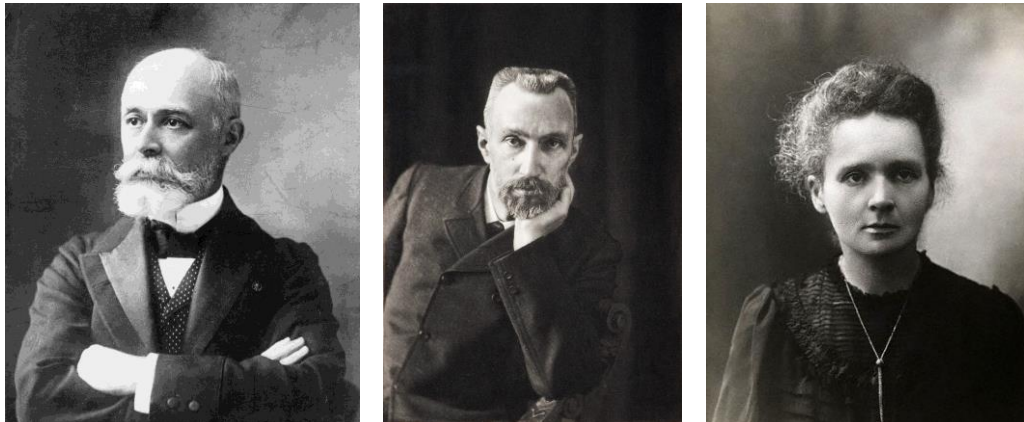
METODE BRZOG I POUZDANOG ODREĐIVANJA RADIOIZOTOPA STRONCIJA I OLOVA

Kemijski Seminar 1

Coha, I.; Dulanská, S.; Tucaković, I.;
Grahek, Ž. Synergy of Flow Injection
System and Molecular Recognition
Technology Products for Rapid
Determination of ^{89,90}Sr and ²¹⁰Pb.
Talanta 2021, 225

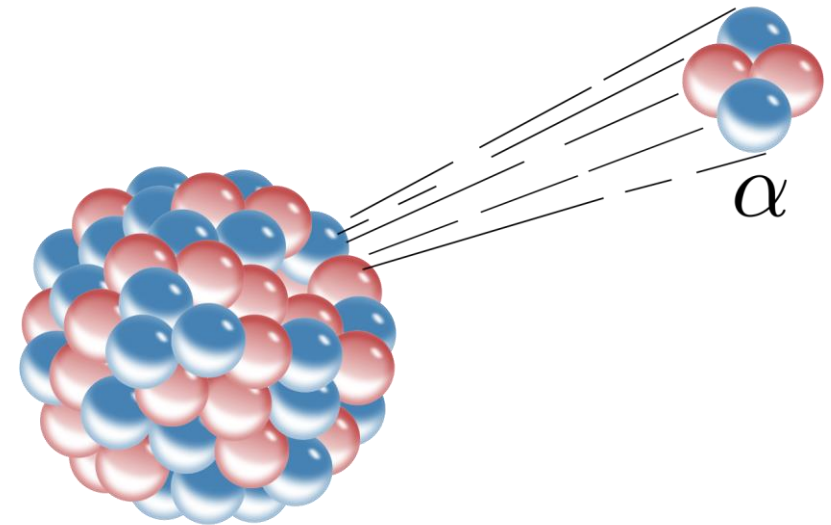
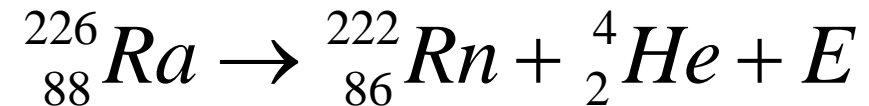
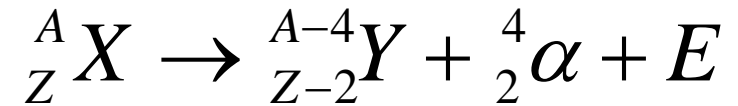
RADIOAKTIVNOST

- ❖ Spontani proces pretvorbe nestabilnih jezgri u nove jezgre uz emisiju energije (zračenja)
- ❖ Nekoliko vrsta raspada: α , β^- , β^+ raspadi, zahvat elektrona
- ❖ Jezgre podložne više vrsta raspada
- ❖ Mogu ali nemoraju emitirati γ zračenje (fotoni)

Znanstvenici zaslužni za otkriće radioaktivnosti. Slijeva nadesno: Antoine Henri Becquerel, Pierre Curie i Maria Skłodowska-Curie

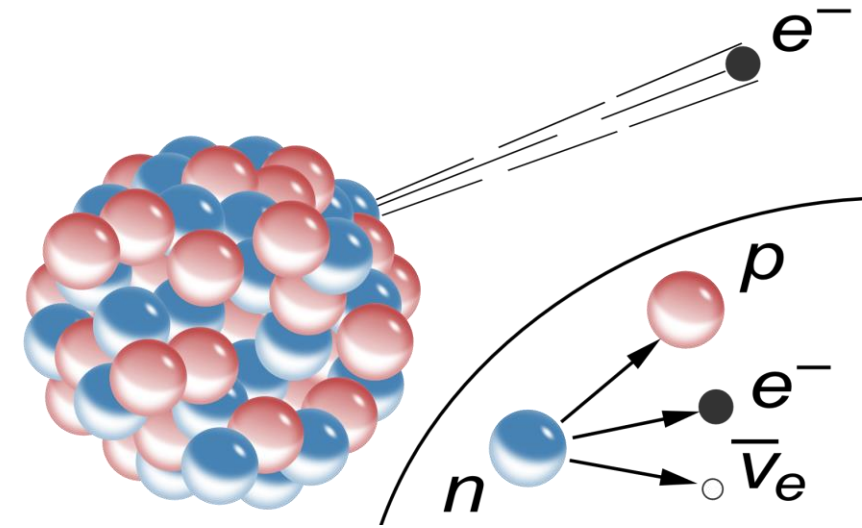
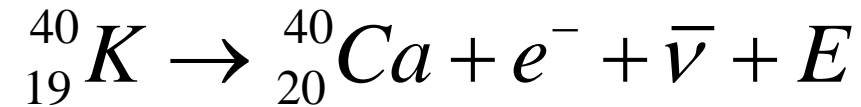
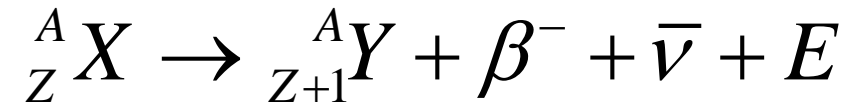
ALFA RASPAD

Ilustracija α raspada

- ❖ α čestica = jezgra He
- ❖ Velika masa i naboj (4 u; +2e) $\rightarrow$ mala prodornost
- ❖ Izuzetno štetne u organizmu
- ❖ Dikretne energije čestica, red veličine nekoliko MeV
- ❖ Mala prodornost $\rightarrow$ samoapsorpcija $\rightarrow$ teška pouzdana detekcija

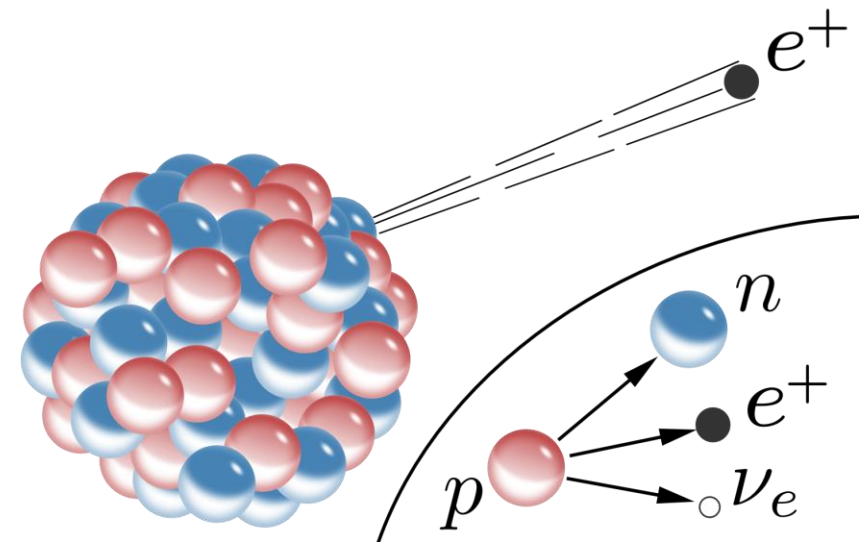
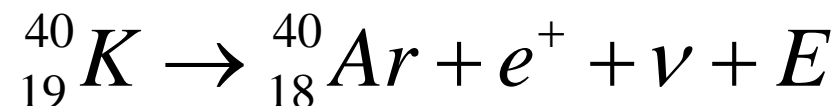
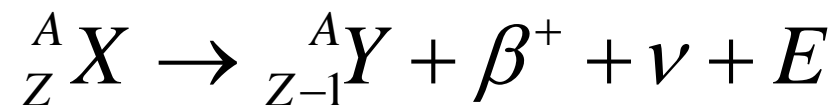
BETA NEGATIVAN RASPAD

Ilustracija β^- raspada

- ❖ β^- čestica = elektron
- ❖ Mala masa i naboj ($\sim 0,0005$ u; $-1e$) $\rightarrow$ srednja prodornost
- ❖ Štetne unesene u organizmu
- ❖ Kontinuirane energije, maksimum: nekoliko desetaka keV do nekoliko MeV

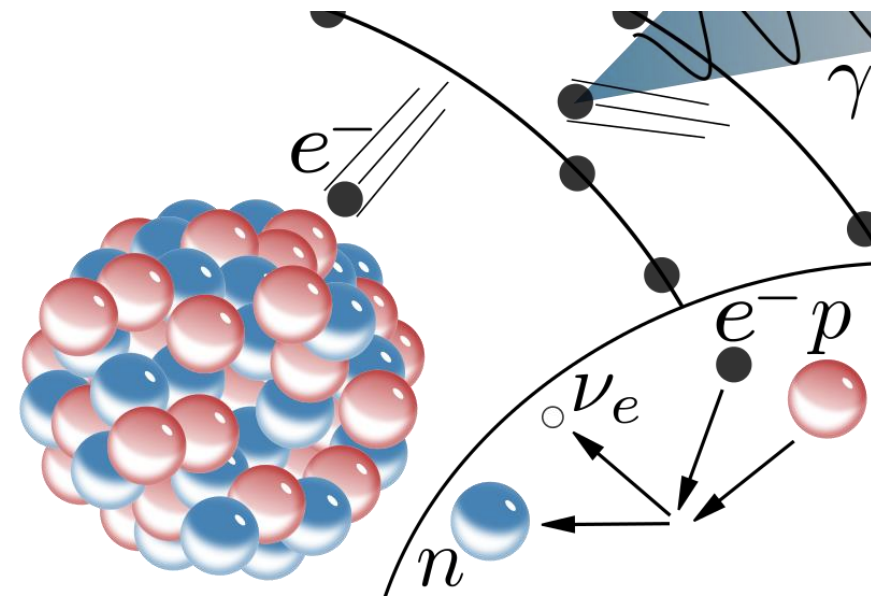
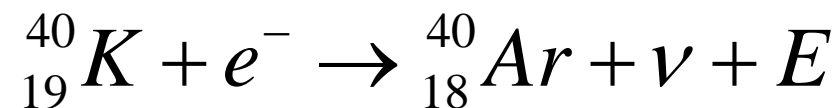
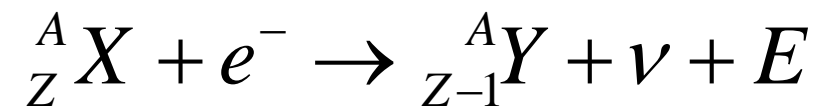
BETA POZITIVAN RASPAD

Ilustracija β^+ raspada

- ❖ β^+ čestica = pozitron (anti-elektron)
- ❖ Mala masa i naboj ($\sim 0,0005$ u; $+1e$) $\rightarrow$ srednja prodornost
- ❖ Štetne unesene u organizmu
- ❖ Kontinuirane energije, maksimum: nekoliko desetaka keV do nekoliko MeV

ZAHVAT ELEKTRONA

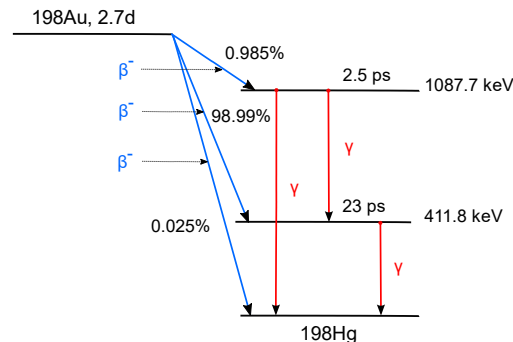

Ilustracija zahvata elektrona

- ❖ Jezgra hvata elektron iz K ljuske elektronskog omotača
- ❖ Elektron iz L okupira orbitalu uhvaćenog elektrona → x zrake
- ❖ Prilikom prelaska elektrona iz više ljusek moguća ionizacija – Augerovi elektroni

GAMA ZRAČENJE

- ❖ jezgre produkti u pobuđenom stanju
- ❖ Relaksacija emisijom fotona (analogno kemiluminiscenciji)
- ❖ Diskretne energije, nekoliko keV do nekoliko MeV

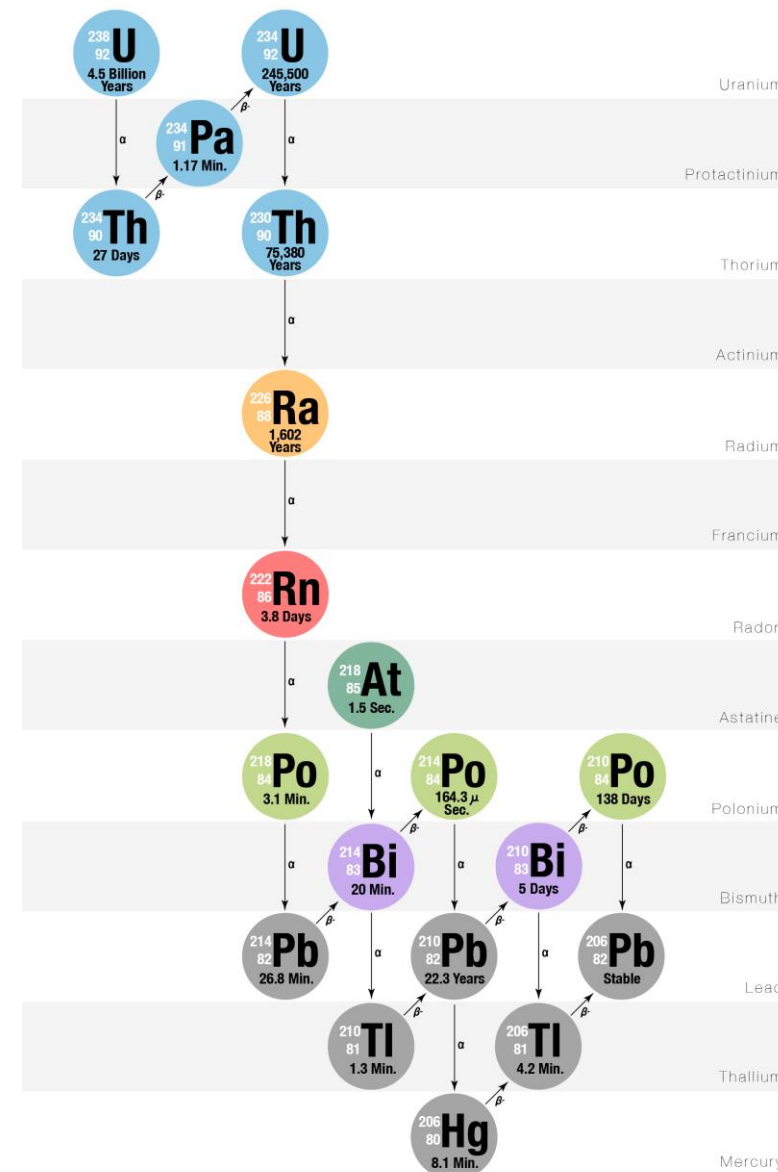

Dijagram raspada ^{198}Au . Vidljiva su 3 načina β^- raspada u različite energetska stanja jezgre ^{198}Hg i moguće γ emisije.

NUKLIDI OD INTERESA

- ❖ ^{210}Pb ($t_{1/2} = 22,23 \text{ a}$, 100% β^-* , gama emiter) – primordijalni nuklid iz uranijevog niza, roditelj ^{210}Po ($t_{1/2} = 138,38 \text{ d}$, 100% α^*)
- ❖ ^{89}Sr ($t_{1/2} = 50,57 \text{ d}$ 100% β^-*) – antropogeni nuklid, znak nedavne kontaminacije
- ❖ ^{90}Sr ($t_{1/2} = 28,8 \text{ a}$ 100% β^-*) – antropogeni nuklid ugrađuje se u kosti i zube → dugotrajna izloženost i karcinom
- ❖ ^{133}Ba ($t_{1/2} = 10,54 \text{ a}$, 100% β^-*) – antropogeni nuklid

* Laboratoire National Henri Becquerel

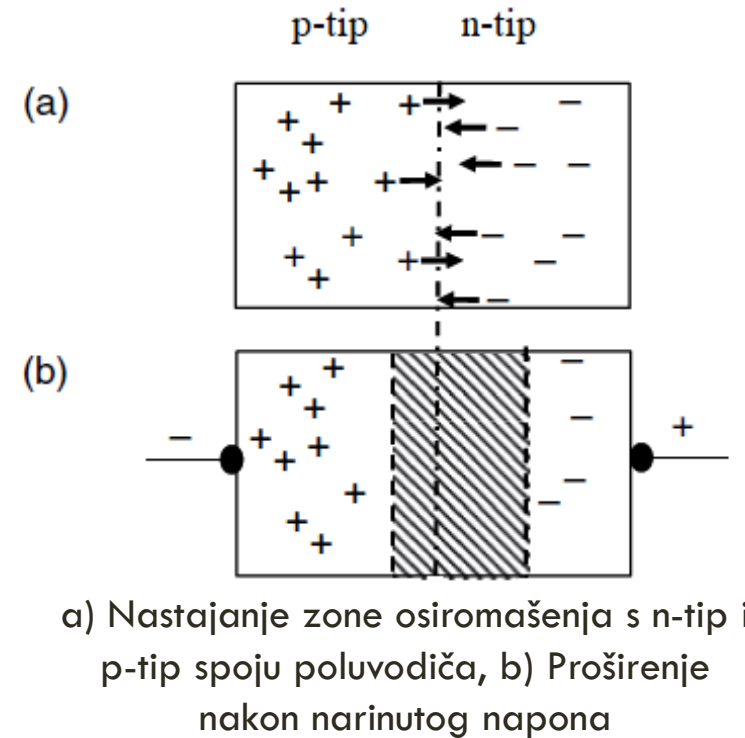

Raspadni niz ^{238}U

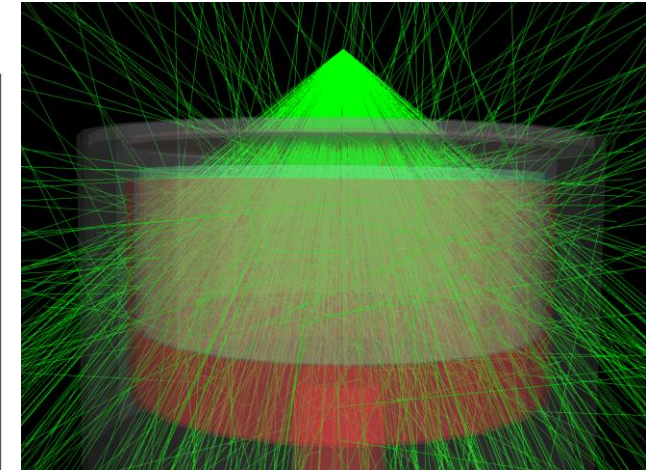
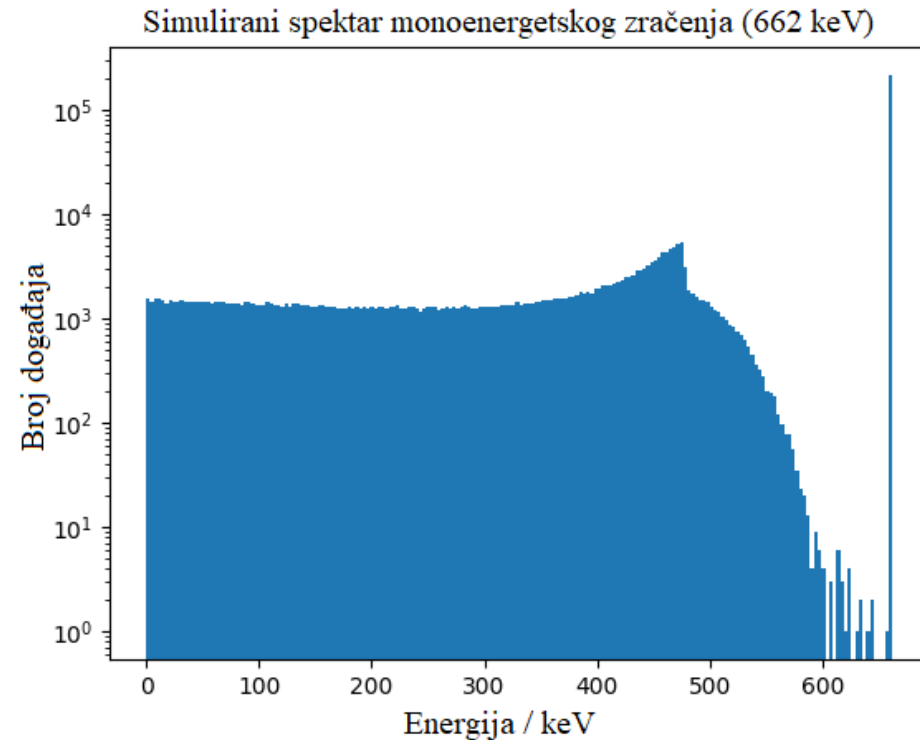
GAMA SPEKTROMETRIJA

- ❖ Poluvodički detektori, Si (prije) ili Ge (sada)
- ❖ Određivanje više γ emitera istovremeno
- ❖ Ne zahtjeva kemijsku predpripremu
- ❖ Fotoni nemaju masu niti naboj $\rightarrow$ slabo međudjelovanje, velika prodornost
- ❖ Međudjelovanje s fotonima: Fotoelektrični efekt, Comptonovo raspršenje, tvorba parova $\rightarrow$ nepotpuna apsorpcija γ zračenja

GAMA SPEKTROMETRIJA - PROBLEMI

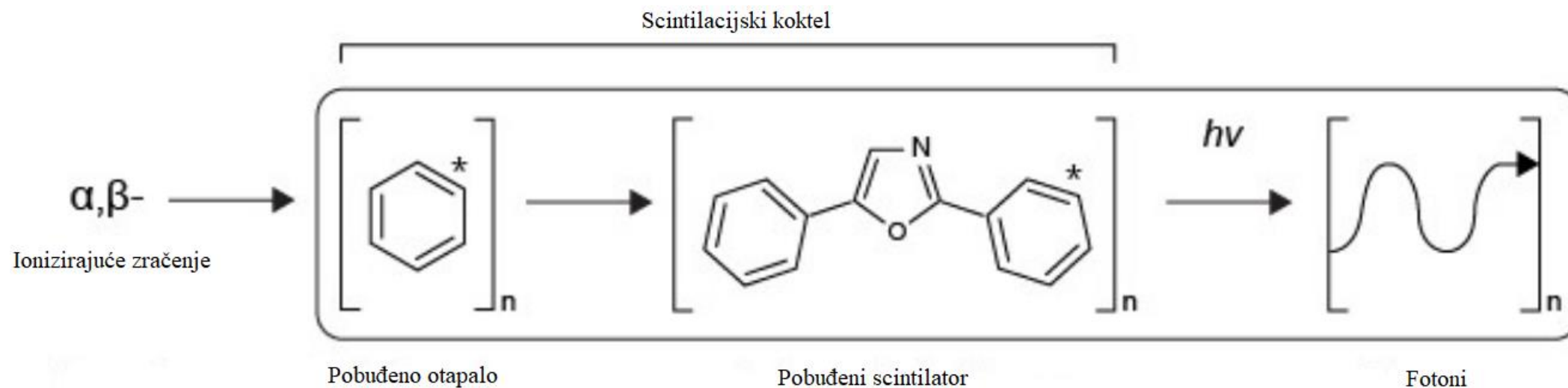
- ❖ Niskoenergetski dio spektra jako popularan
- ❖ Pozadinsko zračenje
- ❖ Dugo vrijeme brojanja
- ❖ Niska efikasnost eksperimentalnog postava

Ilustracija MC simulacije apsorpcije gama zračenja točkastog izvora energije 662 keV (^{137}Cs).

Simulirani spektar monoenergetskog zračenja. Spektar sadrži fotovrh pune energije i kontinuum manje energije.

TEKUĆE SCINTILACIJSKO BROJENJE

Schematski prikaz principa rada tekućeg scintilacijskog brojenja

- ❖ Fotone detektiraju 2 fotomultiplikatorske cijevi – broje se događaji u koincidenciji
- ❖ Čerenkovljeno zračenje – čestice brže od svjetlosti u mediju → emisija fotona - analogno probijanju zvučnog zida
- ❖ Čerenkovljeno brojenje – nije potreban koktel, visokoenergetski β emiteri

TEKUĆE SCINTILACIJSKO BROJENJE

Efikasnosti metode tekućeg scintilacijskog brojenja za određene nuklide*

Nuklid	$E_{\beta, \max} / \text{keV}$	Efikasnost / %
Niskoenergetski β emiteri	^3H	19
	^{210}Pb	17
	^{241}Pu	20
	^{63}Ni	64
	^{14}C	156
	^{35}S	167
Visokoenergetski β emiteri		95
Čerenkovljevo brojenje	^{32}P	1700
	^{89}Sr	1500
α emiteri (aktinoidi)		do 100
γ emiteri		1-5

KEMIJSKO ODJELJIVANJE STRONCIJA

- ❖ Klasične metode bazirane na tekućinsko tekućinskoj kromatografiji: Vremenski dugo traju, puno koraka, puno kemikalija i štetnosti za analitičara *
- ❖ Tehnike ekstrakcije na krutoj fazi - jednostavno pročišćavanje, visoka selektivnost**

* Vajda, Nóra et al., 2010.

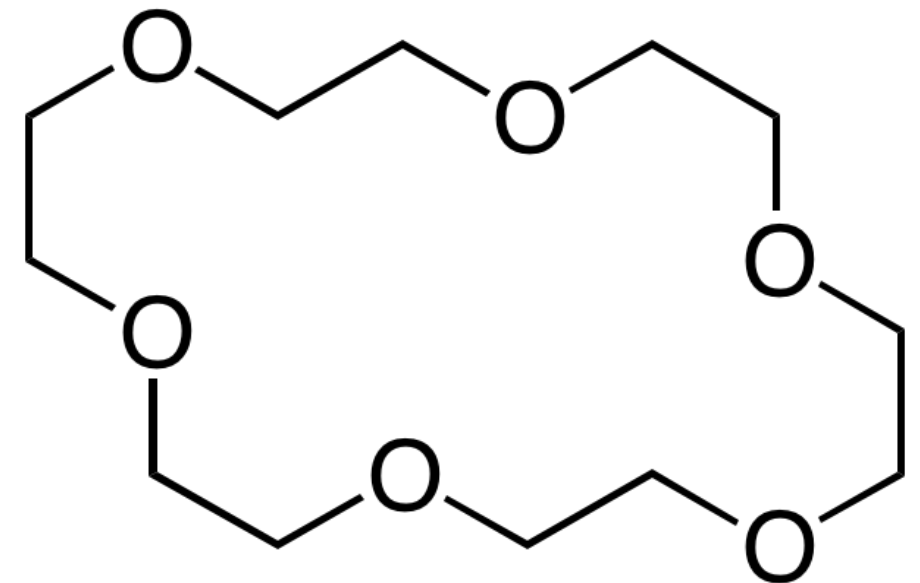
** Cerdà, Víctor et al., 2019.

EKSTRAKCIJA NA KRUTOJ FAZI

- ❖ Jednostavnije odjeljivanje kationa zemnoalkalijskih metala
- ❖ Visokoselektivne smole AnaLig®Sr-01 i SuperLig®620, pogodne za vezanje stroncija, olova i barija *
- ❖ Modificirani 18-kruna-6-eter kovalentno vezan za silika gel
- ❖ Pogodne za višestruku uporabu i automatizaciju **

*Swearingen, K. J. et al., 2016.

**DeVol, T. A. et al., 2009.

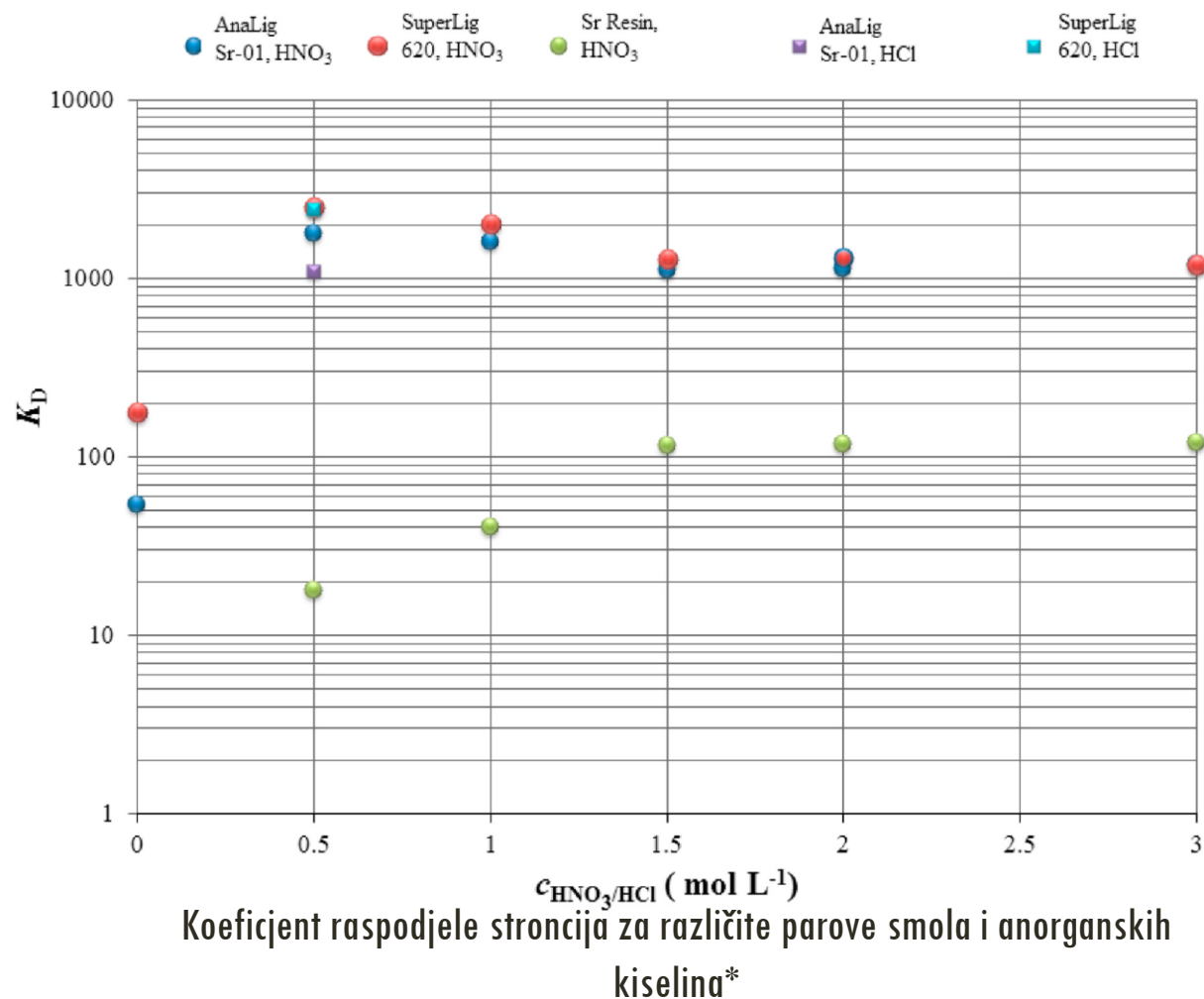
Struktura 18-kruna-6-etera

ODREĐIVANJE KOEFICIJENATA RASPODJELE

$$K_D = \frac{c_0 - c_s}{c_s} * \frac{V}{m} * (\text{mgL}^{-1})$$

- ❖ c_0 (mg L⁻¹) početna koncentracija elementa u vodenoj otopini
- ❖ c_s (mg L⁻¹) koncentracija elementa u vodenoj otopini nakon ravnoteže sa smolom
- ❖ V (mL) je volumen vodene faze
- ❖ m (mg) masa smole

ODREĐIVANJE KOEFICIJENATA RASPODJELE

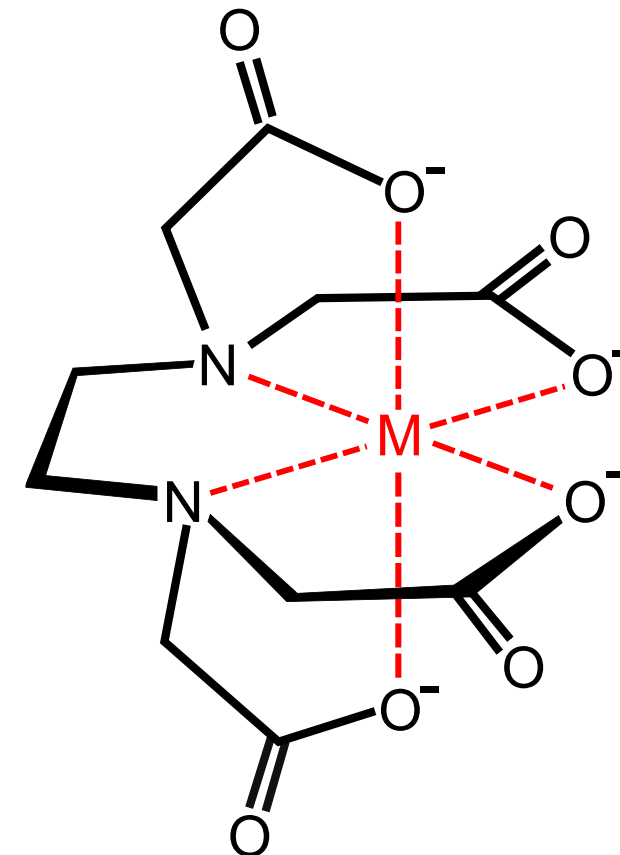

- ❖ vezanje stroncija jače nego na Sr smolu
- ❖ optimalno vezanje: HNO₃ 0,5 mol dm⁻³
- ❖ Jako vezanje pri visokim konc. → nema potrebe za razrjeđivanje nakon razaranja uzoraka

OPTIMIRANJE ELUIRANJA

- ❖ 0,8 g AnaLig®Sr-01 smole natopljeno s 2,5 mL HNO₃ koncentracije 2 mol dm⁻³
- ❖ 0,5 mg Sr (stabilnog) + 30 Bq ⁸⁵Sr (γ emiter) i 30 Bq ¹³³Ba (γ emiter)
- ❖ Eluens Na₂H₂EDTA pri različitim pH vrijednostima (4,5-11)*, **
- ❖ skupljanjem frakcija od 5 mL (Sr) odnosno 3 mL
- ❖ Aktivnosti u frakcijama određene γ spektrometrijom

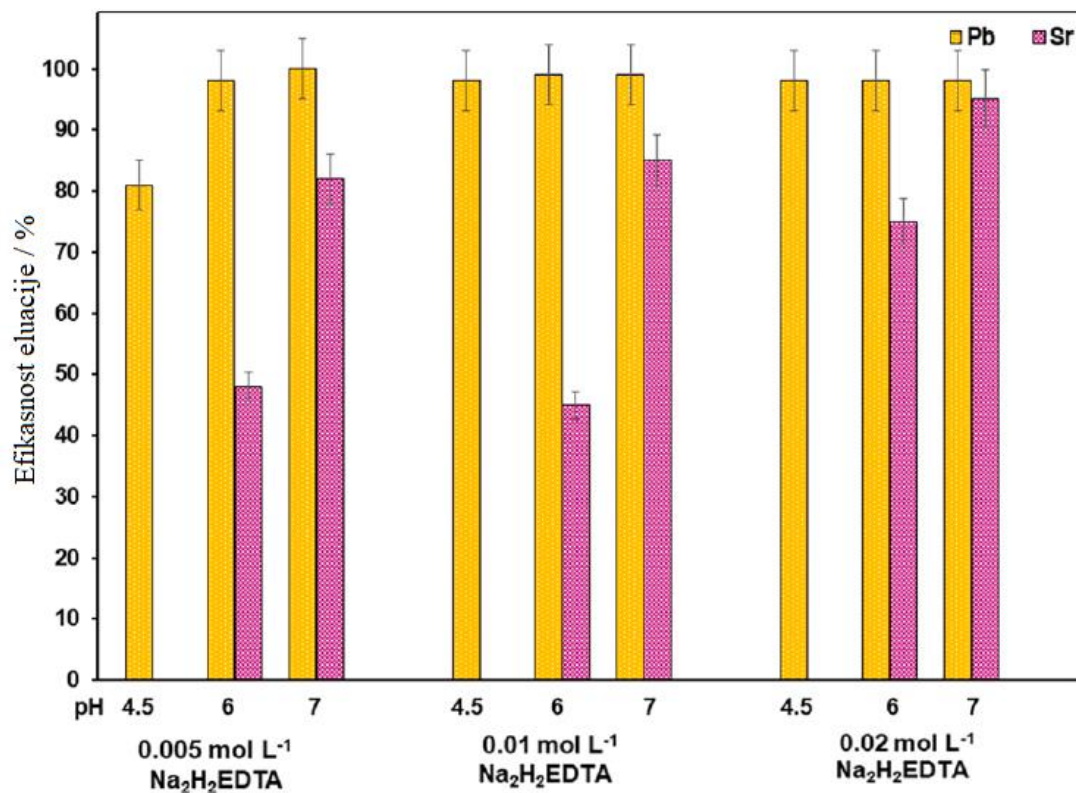
Kompleksa EDTA⁴⁻ s metalnim kationom M

* Dulanská, S. et al., 2020.

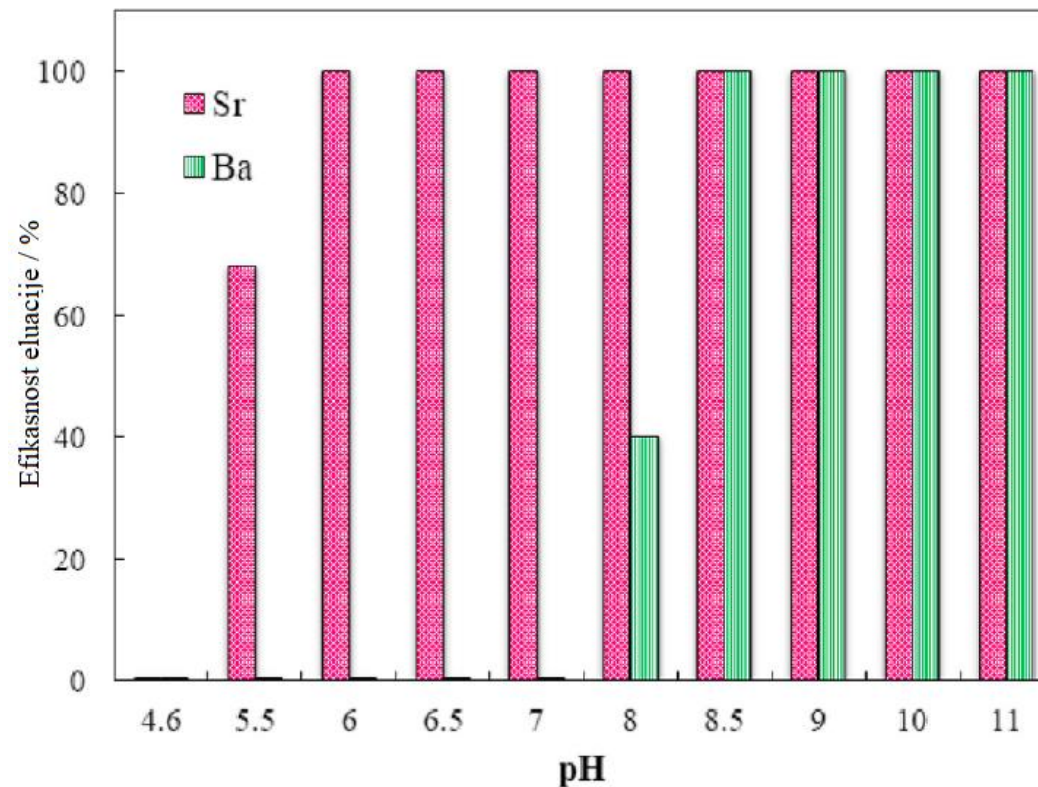
** Coha, I. et al., 2021.

OPTIMALNO ELUIRANJE

- ❖ Olovo: $\text{Na}_2\text{H}_2\text{EDTA}$ $0,01 \text{ mol dm}^{-3}$; pH 4,5*
- ❖ Stroncij: $0,05 \text{ mol dm}^{-3}$ $\text{Na}_2\text{H}_2\text{EDTA}$; pH 6-6,5**
- ❖ Barij: $0,05 \text{ mol dm}^{-3}$ $\text{Na}_2\text{H}_2\text{EDTA}$; pH 9-9,5**

Eluiranje olova i stroncija pri različitim pH i koncentracijama $\text{Na}_2\text{H}_2\text{EDTA}$ *

Eluiranje stroncija i barija pri različitim pH i koncentraciji $\text{Na}_2\text{H}_2\text{EDTA}$ $0,05 \text{ mol dm}^{-3}$ **

* Dulanská, S. et al., 2020.

** Coha, I. et al., 2021.

(POLU)AUTOMATIZACIJA

- ❖ peristaltička pumpa
- ❖ 2 elektronički kontrolirana ventila
- ❖ razvijen *software* za kontrolu ventila i pumpe
- ❖ *offline* detekcija

(POLU)AUTOMATIZACIJA

Slijed automatiziranih koraka za separaciju olova, stroncija i barija*

Korak	Brzina protoka / mL min ⁻¹	Volumen eluensa / mL
(1,10) Ispiranje kolone deioniziranom vodom	3	5
(2) Kondicioniranje s HNO ₃ (2 M za AnaLig®Sr-01, 0,5 M za SuperLig®620)	3	10
(3) Nanošenje uzorka u odgovarajućoj matrici	3	20
(4) Ispiranje s 0,5 M HNO ₃	3	10
(5) Ispiranje kolone deioniziranom vodom	1	3
(6) Eluiranje Pb s 0,01 M Na ₂ H ₂ EDTA, pH 4,5	1	20
(7) Ispiranje kolone deioniziranom vodom	1	3
(8) Eluiranje Sr s 0,05 M Na ₂ H ₂ EDTA, pH 6-6,5	1	20
(9) Eluiranje Ba s 0,05 M Na ₂ H ₂ EDTA, pH 9-9,5	1	55

REZULTATI

- ❖ Validacija: IAEA-TEL-2018-03 uzorak vode, IAEA-TEL-2017-03 uzorak mlijeka u prahu i IAEA A-12 uzorak kostiju: pristranost do 6% za ^{210}Pb , ^{89}Sr i ^{133}Ba do 12% za ^{90}Sr
- ❖ ^{210}Pb i ^{133}Ba - gama detekcija; $^{89,90}\text{Sr}$ - detekcija Čerenkovljevim brojenjem
- ❖ Razvijena je metoda za brzo određivanje ^{90}Sr i ^{210}Pb u rutinskim mjerenjima, odnosno za određivanje ^{89}Sr i ^{133}Ba u slučaju nuklearne nesreće

KRAJ

HVALA NA PAŽNJI!